

6. Bundesarbeitsgemeinschaft für Familienmediation. URL: <https://onlinestreet.de/278964-bundesarbeitsgemeinschaft-fuer-familienmediation> (дата звернення: 03.09.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-257-2-27>

РОЗВИТОК МЕДІАЦІЇ В СИСТЕМІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Маліннікова Дар'я Костянтинівна

*старший викладач кафедри правознавства та фінансів
Полтавський інститут економіки та права
м. Полтава, Україна*

Злочинність неповнолітніх у всьому світі є найбільш досліджуваною проблемою, що потребує детального вивчення та вирішення, адже саме цей фактор є важливим показником та індикатором розвитку громадянського суспільства, демократичного середовища та ефективності боротьби з злочинністю.

Протягом 2021 року в Україні неповнолітні скоїли більш як 3,5 тисячі злочинів. На профілактичному обліку нині стоять 1800 дітей, і ще понад 100 перебувають під вартою та чекають на вирок. Наразі, за даними Міністерства юстиції, 120 підлітків перебувають у різних СІЗО країни в очікуванні вироку. Засуджених – 63. В Україні існує одна колонія для неповнолітніх у Полтавській області, там перебуває 59 засуджених хлопців віком від 15 до 20 років. Ще 4 дівчини-підлітки відбувають покарання в окремому секторі жіночої колонії в Мелітополі. Основні статті за якими засуджені підлітки – неодноразові крадіжки, розбій, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтування й вбивства.

На даний час існує необхідність впровадження більш ефективних та дієвих способів боротьби з таким негативним явищем, як злочинність неповнолітніх, яким, на мою думку, повинен стати інститут медіації, що надало б можливість змістити вектор правосуддя з карального на відновлювальне правосуддя.

Окремі аспекти функціонування інституту медіації в концепції ювенальної юстиції на науковому рівні досліджувалися у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Ю.В. Бауліна, І.А. Войтюка, О.В. Марковичевої, Д. Б. Єлисеєва, І.І. Смелянкової, Н.В. Ортинської, В.Я. Тація, Н. Турман, А.А., Ширкіна та інших. Водночас питання про роль медіації у сфері запобігання кримінальним правопорушенням неповнолітніх раніше не вивчалось [1, с. 1].

Центральним документом щодо забезпечення прав неповнолітніх є Конвенція ООН про права дитини 1989 р. Згідно з цією Конвенцією, дітьми вважаються всі особи, які не досягли 18 років.

Визначальним міжнародним нормативно-правовим актом, який безпосередньо стосується відповідальності неповнолітніх є Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29 листопада 1985 року. «Пекінські правила» у якості основних цілей передбачають: прагнення всіх держав сприяти благополуччю неповнолітніх (п. 1.1); створення умов для забезпечення змістовного життя підлітка у суспільстві (п. 1.2); реалізації заходів щодо мобілізації всіх можливих ресурсів з метою сприяння благополуччю підлітка; максимального зменшення втручання в життя підлітка закону; ефективного, справедливого та гуманного поводження з підлітком, який перебуває у конфлікті з законом (п. 1.3); всебічного забезпечення в межах кожної країни соціальної справедливості для всіх неповнолітніх (п. 1.4); створення системи підвищення кваліфікації персоналу для служби правосуддя стосовно неповнолітніх (п. 1.6).

Закон України «Про медіацію», визначає, що дія цього Закону поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим). А отже передбачена можливість запобігання конфліктів і в кримінальних справах. Свою ефективність процедура медіації зарекомендувала в ході Пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину», що реалізується з березня 2019 року на базі системи з надання безоплатної правової допомоги в шести областях [3]. Як свідчить практика, саме успішне проходження програми відновного правосуддя для неповнолітніх є реальною підставою для звільнення їх від відповідальності. На кінець 2020 року прийнято рішення суду щодо звільнення 84 неповнолітніх від кримінальної відповідальності. У 2019–2021 роках у програмі відновного правосуддя взяли участь 240 неповнолітніх. Понад 200 дітей вже успішно пройшли передбачені угодами про застосування програми заходи з розвитку особистості, корекції поведінки та ресоціалізації. Програма дає можливість підліткам не розлучатися зі своїми батьками, рідними та близькими, не потрапляти під негативний вплив осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі, продовжувати навчання у школах та інших навчальних закладах усіх рівнів, займатися спортом, працювати та прагнути стати свідомими і відповідальними громадянами України.

В сучасних умовах становлення в Україні ювенальної юстиції важливо зацентувати увагу не лише на призначенні покарання неповнолітньому правопорушнику, але й на його соціальній реабілітації в суспільстві та профілактиці вчинення нових правопорушень [2, с. 54]. А отже у систему ювенальної юстиції бажаним буде впровадження процедури медіації, яка б надала можливість примирити потерпілого з неповнолітнім, що вперше вчинив кримінальне правопорушення. Впровадження процедури медіації, на мою думку, було б доцільним з залученням професійного медіатора, аби забезпечити правильність та ефективність проведення процедури медіації між потерпілим та підозрюваним з дотриманням усіх принципів, що визначені Законом України «Про медіацію», проте важливим фактором буде і навчання самих представників ювенальної юстиції азам медіації, аби вони могли змогу самостійно їх використовувати у боротьбі з злочинністю неповнолітніх та на початкових етапах примирення сторін у кримінальному провадженні.

Адже, систему ювенальної юстиції важливо розглядати не лише в контексті правоохоронних органів, а включати сюди і інші сектори, що виконували б не лише каральну функцію, а й освітню – виховну функцію, яку б могли взяти на себе медіатори. У ході медіації відбувається не лише примирення між сторонами, але і інші процеси, такі як осмислення причин вчинення кримінального правопорушення, щире визнання вини та каяття, коригування моделі поведінки та розуміння мотивів та причин такої поведінки. У подальшому це дало б можливість уникнути повторних вчинень кримінальних правопорушень з боку неповнолітніх осіб. Адже медіація, це чітко структурований процес, який дає можливість сторонам саме на добровільній основі урегулювати конфлікт та зберегти нормальні взаємовідносини або налагодити їх.

Література:

1. Коренюк А.А. Роль медіації в системі ювенальної юстиції. Київ. Науково-практичний юридичний журнал «Публічне право». 20 с. 2020 рік.
2. Терещук Г. Київ. Окремі аспекти реформування системи ювенальної юстиції в Україні. Актуальні проблеми правознавства. с. 54. 2017 рік.
3. Міністерство юстиції України. Електронний ресурс. Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_7819
4. Закон України «Про медіацію». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20>
5. Закон України «Про охорону дитинства». Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – ст. 142.